

ЛІНГВОКОГНІТИВНІ ТА ПАРАЛІНГВІСТИЧНІ ФАКТОРИ ПОРУШЕННЯ АКТУ КОМУНІКАЦІЇ В ІНШОМОВНОМУ СПІЛКУВАННІ

Однією з найважливіших проблем сучасних досліджень у сфері комунікації є міжособистісна взаємодія, спілкування людей у широкому сенсі цього слова. Якщо замислитись глобально, чимало конфліктів, аж до воєн включно, виникають через невірне сприйняття і тлумачення чужого спілкування. Під час іншомовної комунікації основною метою є взаємообмін необхідною інформацією між мовцями, використовуючи всі можливі комунікативні засоби, а саме вербальні і невербальні. Щоб уникнути непорозуміння, співрозмовникам необхідно дотримуватись основних принципів, які забезпечують успішність комунікації. Помилкове та неадекватне розуміння інформації та/або невірне сприйняття позамовних засобів комунікації приводять до комунікативних невдач (КН). Оскільки КН вважається однією із причин непорозуміння між людьми, то саме дослідження цього явища, його різновидів та причин виникнення зробить значний внесок у вирішення проблеми соціокультурної взаємодії людей, котрій присвячено чимало уваги у сучасній лінгвістиці.

Дослідники, які займаються вивченням КН, мають різні погляди на зміст цього явища. Над проблемою виникнення КН працювали такі вчені, як П. Коен, Б. Грош, М. Рінгл, Б. Брюс (аналіз комунікативних невдач у сфері наукового інтелекту), Б. А Гудман (огляд комунікативних невдач, пов'язаних з ідентифікацією референта), Б. Ю. Городецький (групування комунікативних невдач за їх джерелами та наслідками), О. А. Земська (класифікація комунікативних невдач на матеріалі російської мови). Розглядаючи явище КН, вчені акцентують увагу на тому, що джерелом КН можуть бути як вербальні, так і невербальні дії комунікантів. Зокрема, А. А. Лосева вважає, що «розглядаючи причини КН, немає сенсу жорстко розділяти вербальні та невербальні невдачі. Необхідно вести мову не про мовленнєву дію як складову комунікативного акту, а про мовленнєво-поведінковий акт у цілому» [2: 215]. Отже, комунікація в межах чужої лінгвокультурної спільноти можлива лише при володінні як мовними, так і немовними семіотичними системами цієї спільноти. Дослідник О. В. Кукушкіна зосереджується суто на вербальній комунікації й використовує для різного роду відхилень від мовленнєвих норм термінологічний ряд «мовленнєве порушення» – «невдача» – «помилка».

За її словами, КН можна віднести до виду порушення при спілкуванні, яке викликає у адресата негативну реакцію та бажання заміни використаного мовного засобу. Явні, грубі порушення вже підпадають під поняття «помилки» [1].

Проаналізувавши висновки інших дослідників щодо визначення поняття КН, слід зауважити, що в найбільш загальному сенсі *комунікативну невдачу* слід тлумачити як ситуацію комунікації, де є нерозуміння або неадекватне розуміння одним з комунікантів мовленнєво-поведінкового акту іншого. До того ж факт нерозуміння, або неадекватного розуміння, залежить від вербальних та невербальних дій комунікантів.

При здійсненні спілкування іноземною мовою, на виконавців мовленнєвого акту покладається підвищена відповідальність, оскільки адресант повинен зуміти правильно донести інформацію іноземною мовою, а адресат, у свою чергу, повинен її сприйняти та вірно зрозуміти. Окрім стандартних факторів порушення акту комунікації, значною мірою результат порозуміння залежатиме від рівня володіння іноземною мовою комунікантів. Порушення законів мовної та соціокультурної систем на будь-якому рівні можуть призвести до КН. Слід зазначити, що невдачі у комунікації можуть бути взаємними і завжди залежать від похибок, здійснених обома комунікантами.

Причини виникнення комунікативних невдач при іншомовному спілкуванні можуть мати мовний, мовленнєвий, лінгвокогнітивний та паралінгвістичний характер.

Беручи до уваги дослідження Л. Л. Славової, можна виділити такі причини виникнення КН лінгвокогнітивного характеру.

1. Відмінності в концептуальних картинах світу комунікантів.

Суттєва різниця в концептуальних картинах світу комунікантів призводить до різного розуміння однієї і тієї ж ситуації [3]. Концептуальна картина світу є способом існування лексики у свідомості носія і в свою чергу допомагає у відтворенні цілісної картини світу.

2. Виникнення КН у результаті нестандартного осмислення певного фрагмента дійсності.

Неоднакове розуміння ситуації може пояснюватись різним ступенем осмислення співрозмовниками комунікативного контексту [3]. Нестандартне розуміння ситуації комунікантом може мати як індивідуальний характер (виклик певної асоціації, осмислення контексту в результаті власних обмірковувань), так і загальний (особливості менталітету окремого народу).

3. Помилки у референтній віднесеності лексичної одиниці одним з комунікантів. Відмінності в соціальному стані комунікантів знаходять

своє відображення в різній інтерпретації денотативного значення того самого мовного знака.

Слід зазначити, що проблема нерозуміння не вичерпується лише згаданими вище типами КН. Окремі типи КН можуть бути викликані також паралінгвістичними факторами. Паралінгвістичні елементи процесу спілкування беруть активну участь у творенні змісту інформації, що передається, оскільки інформація може передаватись одразу декількома каналами: словесним, інтонаційним, міміко-жестуляційним, ситуативним.

Успішність або неуспішність здійснення комунікативного акту значною мірою залежить від паралінгвістичних факторів. Оскільки комунікація здійснюється у рамках живого мовлення, то його не можна розглядати ізольовано від емоцій, які транслюються під час спілкування, індивідуальних особливостей мовця та ситуації спілкування.

Паралінгвістичні засоби комунікації включають проксеміку, кінетику, просодію, а також різноманітні невербальні дії комунікантів. Процес комунікації неможливо уявити без поглядів, жестів і міміки, мови тіла, інтонації, темпу та інших аналогічних дій співрозмовників.

Дослідник Л. Л. Славова стверджує, що порушення акту комунікації при спілкуванні представників однієї чи різних культур, може бути викликане такими паралінгвістичними факторами.

1. Невідповідністю невербальних засобів вербальному процесу спілкування.

Кінетичні засоби, що використовуються комунікантами в повсякденних ситуаціях, як правило, вживаються поряд з вербальними. Вони можуть свідчити про доброзичливий настрій і готовність розпочати спілкування, або допомагати яскравіше уявити ситуацію, можуть підкреслити національний характер жесту, притаманний тільки представникам певної культури. Жести виконують свою функцію у будь якому випадку — полегшують комунікацію, навіть якщо вони просто супроводжують словесний процес. Повна їх відсутність збільшує ймовірність виникнення КН. Жести також можуть вказувати на негативний результат комунікації: попереджувальний жест, погрожуюча поза, зневажливий погляд є ознаками того, що спілкування приречене на невдачу.

2. КН, викликана омонімією й полісемією жестових знаків.

Через деяку неточність семантики, а також достатньо обмежену кількість, більшість жестів можуть виконувати відразу декілька функцій. У цьому плані вони аналогічні полісемії мовних одиниць. Як приклад, можна розглянути жест «махнути рукою», який у свою чергу може використовуватись як знак відчаю, привертання уваги, або відмови від

чогось. Омонімія жестів також може призводити до непорозумінь і ускладнювати акт комунікації [3]. Слід зазначити, що поліфункціональність та омонімія жестів може спостерігатись як у рамках одного культурного суспільства, так і бути результатом різної концептуальної картини світу, в залежності від країни, релігії, суспільного класу мовця.

На увагу заслуговує дослідження англійського викладача та перекладача Ленокс Моррісон: “Native English speakers are the worst communicators”. У статті авторка, спираючись на інтерв'ю із професорами різних університетів та інструкторами з міжкультурних засобів спілкування, стверджує, що носії англійської мови гірше справляються із передачею інформації англійською, ніж носії інших мов. Така ситуація спричинена глобалізацією англійської мови і відсутністю потреби вивчати інші мови носіям для забезпечення комунікації з представниками інших країн. В результаті носії англійської мови більше за всіх допускають помилки, які призводять до КН. Вони використовують більш складну лексику, граматичні конструкції, не слідкують за чіткістю і швидкістю вимови та не так активно використовують невербальні засоби спілкування на відміну від носіїв інших мов [4]. Із статті можна зробити парадоксальний висновок, що комунікант, який має кращі знання іноземної мови, не завжди може краще передавати інформацію через нехтування певними вербальними і невербальними правилами успішної комунікації.

Підсумовуючи, можна сказати, що лінгвокогнітивні та паралінгвістичні фактори спілкування відіграють важливу роль в успішності комунікації. Неврахування цих факторів, або невдала їх реалізація може призвести до комунікативної невдачі. Глибоке дослідження цих факторів дає багато підстав для розроблення нових методик викладання іноземної мови та міжкультурної комунікації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Кукушкина О. В.* Речевые неудачи как продукт речемыслительной деятельности [Электронный ресурс] : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.01 «Русский язык» / О. В. Кукушкина. – М., 1998. – Режим доступа: http://www.philol.msu.ru/~humlang/articles/ref_oka.tn.
2. *Лосева А. А.* К проблеме возникновения речевых конфликтов в билингвальных группах [Электронный ресурс] / А. А. Лосева // Учеб-метод. Комплекс дисциплины “Язык и конфликт” – Екатеринбург, 2007. – С. 215-221. Режим доступа: http://www.elar.usu.ru/bitstream/1234.56789/1438/.../1324428_readingbook.pdf.
3. *Славова Л. Л.* Типологія комунікативних невдач (на матеріалі

сучасного англійського мовлення) [Електронний ресурс] : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 «Германські мови» / Л.Л. Славова. – Київ, 2000. – Режим доступу: https://revolution.allbest.ru/languages/00371196_0.html

4. *Lennox M.* Native English speakers are the worst communicators, [Електронний ресурс] : BBC article. – 2016. – Режим доступу: <http://www.bbc.com/capital/story/20161028-native-english-speakers-are-the-worlds-worst-communicators>

Hryhoshkina Iaroslava
Vinnnytsia,
Rusanovska Tetiana
Kropivnytsky

NAMES OF AGRICULTURAL BUILDINGS AS THE PART OF PHRASEOLOGICAL UNITS IN ENGLISH, FRENCH AND UKRAINIAN: THE COMPARATIVE ASPECT

1. The article deals with the certain group of nouns as the components of the phraseological units (hereinafter – PU) in the English, French and Ukrainian languages. The scope of study is limited in quantity to the PU with essential elements of the thematic group “Names of Agricultural Buildings” that includes different names of agricultural buildings, for example, *mill* in English (hereinafter – Eng.), *moulin (m)* in French (hereinafter – Fr.) and *млин* in Ukrainian (hereinafter – Ukr.). All languages under study have phraseological units with the names of agricultural buildings for the production of products and denotation of a building equipped with machinery for grinding grain into flour (e.g. a mill), as well as agricultural buildings for the maintenance of animals, denoting stables and hives: Eng. *go (or put someone) through the mill* ‘undergo (or cause someone to undergo) an unpleasant experience’, Fr. *apporter de l'eau au moulin de qn* ‘pour water on someone else’s mill’, Ukr. *воювати (боротися / битися) з вітряками* ‘fight with windmills’.

The issue under consideration is regarded as topical due to the fact that the analysis of the names of buildings in the phraseological units allows us to identify the concepts of material objects important for the linguistic picture of the world, to identify common and different denominations of buildings in